

Minsk, and Geneva, January 9-16, 1994 / W. Clinton. [Electronic resource]. – URL: http://findarticles.com/p/articles/mi_m1584/is_nSUPP-1_v5/ai_15184079.

25. Clinton W. Remarks to the People of Ukraine in Kiev, Ukraine, June 5, 2000 / W. Clinton. [Electronic resource]. – URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=58595>.

26. Kramer David J. A Key Moment in Ukraine-American Relations, Deputy Assistant Secretary for European and Eurasian Affairs. Lecture on U.S.-Ukrainian Relations, Harvard Ukrainian Research Institute. Cambridge, Massachusetts, December 7, 2007 / David J. Kramer. [Electronic resource]. – URL: <http://www.state.gov/p/eur/rls/rm/96593.htm>.

Anatoliy Khudoliy, Ph.D. in Political Science, Professor, Ostroh academy National University, Ostroh, Ukraine.

US-UKRAINE RELATIONSHIPS IN THE LIGHT OF THE XXI CENTURY CHALLENGES

Abstract. *The article deals with the policy of the United States towards Ukraine from 1991 up to the beginning of 2016. Mainly, bilateral relations during 2013-2016 are in the focus of the author's attention.*

Main tendencies in the development of American-Ukrainian relationships in the context of Ukraine striving for euro integration and military conflict with the Russian Federation are analyzed. Political and economic aspects of cooperation along with international support of Ukraine by the United States during the above mentioned period are highlighted by the author.

Priorities of Washington, considering its own pragmatic purposes and national interests in relationships with Ukraine are distinguished. Two-side relations in the light of Russian-Ukrainian war and Crimea occupation are analyzed. Important factors that reduce strategic partnership and weaken Ukraine as a state are described. Definite steps made by the USA in order to support Ukraine in the Russian-Ukrainian war are observed. Ukrainian military units are being reformed by support of the United States of America. American militaries train Ukrainian Special Forces Troops in terms of multinational units. Military cooperation was initiated by Ukrainian Government and it indicates that the United States is ready to assist Ukraine in formation of professional troops that would meet the requirements of NATO standards. Providing financial and military support Washington persists on successive eradication of corruption in Ukraine.

Along with positive there are negative spots in the relationships. Despite numerous requests made by Ukrainian Government, representatives of Ukrainian Diaspora and American Congressmen, White House refused to provide Ukraine with lethal weapons. And there are reasons why it happened. First of all, the USA didn't want to irritate Moscow. Washington is scared by threats verbalized by Moscow to start nuclear war if the USA doesn't withdraw. America is dependent on Russia in solving the Middle East crisis. Both countries have to cooperate forging their positions on Iran, North Korea and so on.

Key words: *the USA, Ukraine, US-Ukraine relationships, Russian aggression, strategic partnership.*

УДК 327.7 (477)+351.88

Людмила Чекаленко

доктор політичних наук, професор,

Дипломатична академія України при МЗС України

УКРАЇНА – США: ДИЛЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

Анотація. *Стаття присвячена комплексу двосторонніх відносин між Україною та Сполученими Штатами Америки. У публікації відзначається, що із встановленням дипломатичних відносин між обома державами зв'язки між ними розвивалися по-різному, іноді суперечливо, проте активність у їхній прогресії постійно простежувалася. Започаткуванню українсько-американських відносин, підкреслюється дослідницею, сприяв офіційний візит Президента України до Сполучених Штатів у травні 1992 р., яким, власне, і було розпочато формування договірно-правової основи в рамках співробітництва.*

Автор розмірковує над питаннями про причини ситуативного ставлення США до України у недалекому минулому, про витоки стратегічного партнерства, про підтримку з боку США нашої держави у протистоянні з Росією. Наголошується на певних кризових тенденціях у відносинах, які, незважаючи на досить інтенсивні двосторонні контакти протягом 1992 р., виявили недостатнє розуміння у США усвідомлення нових політичних реалій, що виникли в Європі з розпадом Радянського Союзу. Дослідниця відзначає, що партнерство України із Сполученими Штатами Америки українська сторона, як і колись так і сьогодні, розцінює як стратегічне і сподівається спостерігати таке ж розуміння зі сторони своїх стратегічних геополітичних партнерів.

Ключові слова: двосторонні відносини Україна – США, витоки стратегічного партнерства, протистояння з Росією.

Визначальним фактором для збереження суверенітету України, стабільного світового і регіонального положення та поступального розвитку України є співпраця із Сполученими Штатами Америки. США захищають Україну в її протистоянні російським агресорам не тільки через міжнародноправові механізми, а також через уведення односторонніх економічних санкцій. 12 вересня 2014 р. США до списку санкціонованих додали Сбербанк Росії, Транснефть, Сургутнефтегаз, Газпром нефть, Лукойл, Газпром, а також п'ять оборонних й високотехнологічних державних корпорацій, зокрема Ростехнології [1].

Наведемо коротку інформацію про рівень двостороннього співробітництва: визнання України – 25 грудня 1991 р. Встановлення дипломатичних відносин – 3 січня 1992 р. Дипломатичні установи: Посольство України в США, Генеральні Консульства України в Нью-Йорку, Сан-Франциско та Чикаго, Посольство США в Україні. Кількість чинних документів – 137.

Фактично з встановленням дипломатичних відносин зв'язки між державами розвивалися доволі активно, хоча й суперечливо. Започаткуванню українсько-американських відносин сприяв офіційний візит Президента України в США у травні 1992 р., яким розпочато творення договірно-правової основи співробітництва.

Незважаючи на досить інтенсивні двосторонні контакти протягом 1992 р., Сполучені Штати виявили недостатнє розуміння та усвідомлення нових політичних реалій, що виникли в Європі з розпадом Радянського Союзу. Для американської адміністрації була властива інерція сприйняття відносин з Україною головним чином крізь призму відносин з Росією. Водночас проросійські кола у Вашингтоні сприймали Україну, її ядерність як потенційну загрозу безпеці власне самій Росії, у чому переконували США, вважаючи українську державність явищем тимчасовим і перехідним.

США відверто блокували політичні та економічні контакти з Україною до ратифікації нею Договору про СНО-1, Лісабонського протоколу та приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Певні зміни щодо сприйняття України внесли не американські політики, а законодавці – конгресмени Палати представників Конгресу США, візит яких в Україну відбувся у квітні 1993 р. На їхнє переконання, Україну слід було розглядати як окрему суверенну державу, прагнення якої до незалежності має бути підтримане з боку США. Одним із перших прихильників перегляду американської концепції щодо України став спеціальний радник держсекретаря США зі зв'язків з новими незалежними державами С. Телботт. Він вважав, що у відносинах з Україною потрібно перенести центр ваги з проблем ядерного роззброєння на

широке коло питань співробітництва і розвиток відносин США – Україна незалежно від відносин з Росією.

Під час перебування в Києві (1993 р.) наступний державний секретар США У. Крістофер запропонував Україні долучитися до програми НАТО Партнерство заради миру, яку можна розглядати тактичним засобом для забезпечення безпеки країн Центральної і Східної Європи.

Подоланням кризового стану відносин стали результати зустрічі в Москві 14 січня 1994 р. президентів США, Росії та України з питань ядерного роззброєння, яка завершилася підписанням «Тристоронньої заяви». Після ратифікації Верховною Радою України ДНЯЗ розширилося співробітництво з МВФ, Міжнародною фінансовою корпорацією, ЄБРР та ЄС.

Отже, позитивним наслідком глобальних рішень України щодо ядерної зброї стала розбудова українсько-американських відносин.

Важливим політичним результатом візиту Президента України до США (19-23 листопада 1994 р.) стало підписання Хартії українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва, а також укладання 14 документів. Значним політичним успіхом дипломатії було створення українсько-американської міждержавної комісії на чолі з президентом України Л. Кучмою та віцепрезидентом США А. Гором у вересні 1996 р. Комісія затвердила себе як практичний механізм реалізації засад стратегічного партнерства та постійного діалогу з широкого кола двосторонніх і багатосторонніх питань, що становлять взаємний інтерес.

Таким чином в українсько-американських відносинах протягом 1990–2010 рр. спостерігалися як етапи зближення (коли мова йшла про можливе стратегічне партнерство), так і періоди дистанціювання (коли у Вашингтоні обговорювалася можливість застосування санкцій проти України). Хоча Вашингтон надавав політичну підтримку рухові за незалежність і демократію в Україні, однак провідним партнером США у цьому регіоні залишалася Росія. Саме ця обставина визначала політику щодо інших країн пострадянського простору. Звісно, США та інші західні країни побоювалися, що розпад СРСР призведе до дестабілізації ситуації в регіоні. Цю позицію чітко означив Президент США Дж. Буш ще на початку серпня 1991 р. під час свого візиту в Київ, коли він заявив, що США підтримуватимуть свободу в Україні, але не незалежність від СРСР. Сепаратистські тенденції в тодішній УРСР Президент США назвав «самогубним націоналізмом». Усього через три тижні після цього Україна заявила про свою незалежність.

Найважливіші напрями у співробітництві двох держав на початку тисячоліття сконцентрувалися на стабілізації ситуації в Іраку, проведенні прозорих парламентських виборів у 2006 р., підтримці з боку США вступу України до НАТО і СОТ, питаннях розширення демократичних перетворень в Україні тощо. В економічній сфері підписано Протокол про доступ на ринки товарів і послуг, Україні надано статус країни з ринковою економікою, Конгресом США скасовано поправку «Джексона – Веніка» та ін.

Одним з пріоритетів США у співпраці з Україною є підтримка намагання українців досягти енергетичної незалежності. Американські компанії ExxonMobil і Chevron дуже зацікавлені роботою на українському енергоринку, і за ствердженням Посла США в Україні, мають принести новітні технології, ноу-хау й американські гроші в український енергетичний сектор.

Україна і США домовились про постачання ядерного палива для атомних електростанцій американської компанії Westinghouse, яке в Україні успішно пройшло експертизу. Відтепер «Росатом» втратив монополію на українському ринку ядерного палива, але поки що, на відміну від російського «Газпрому», залишається постачальником. У подальшому питаннями доставки та завантаження цього палива займатиметься експлуатуюча організація всіх діючих АЕС – компанія НАЕК «Енергоатом». Чинний контракт між «Енергоатомом» та шведським підрозділом Westinghouse Electric Sweden AB на постачання ядерного палива для українських АЕС 11 квітня 2014 р. сторони домовилися продовжити ще на 5 років – до 2020-го року. Проте співпраця з Westinghouse допускає подальше використання російського палива, адже згідно з вищезгаданим контрактом американські паливні збірки будуть завантажені лише на два енергоблоки Південно-Української АЕС та на один блок Запорізької АЕС. Решта 12 реакторів ще працюватимуть на російському паливі.

Особливою подією в українсько-американських відносинах стали домовленості, закріплені в Хартії України – США про стратегічне партнерство від 20 грудня 2008 р. Визнаючи важливість ефективно функціонуючого енергетичного сектору, сторони планують тісно співпрацювати над відбудовою і модернізацією потужностей української газотранспортної інфраструктури, диверсифікацією та забезпеченням українських джерел ядерного палива, що зменшить залежність України від інших іноземних постачальників. Американська сторона зацікавилася питаннями видобутку сланцевого газу на території України.

На розвиток Дорожньої карти пріоритетів українсько-американського співробітництва Україна та США започаткували двосторонню групу з питань енергетики. У відповідності до Декларації Саміту США – ЄС від 10 червня 2008 р. країни поглиблюють тристоронній діалог з ЄС щодо посиленої енергетичної безпеки. Питання, що обговорювалися під час офіційного візиту в США Президента України у квітні 2010 р., стосувалися співробітництва в галузі атомної енергетики, з питань ядерної безпеки, у сфері торгівлі й інвестицій, спільних дій з метою подолання наслідків економічної кризи. Одним із важливих напрямів співпраці є створення міждержавного органу високого рівня, який за пропозицією України визначено комісією з питань стратегічного партнерства.

Активний діалог України – США підтверджується низкою контактів у наступні роки, серед яких згадаємо візит в Україну 04 листопада 2013 р. помічника Держсекретаря США з питань Європи та Євразії В. Нуланд; 05 грудня 2013 р. – візит в Україну В. Нуланд для участі в Міністерському засіданні ОБСЄ в Києві. 01 лютого 2014 р. – зустрічі у рамках Мюнхенської конференції з питань безпеки тощо.

Працюють двосторонні структури високого рівня. Головним українсько-американським міждержавним органом, діяльність якого спрямована на реалізацію положень Хартії стратегічного партнерства, є двостороння Комісія стратегічного партнерства (КСП), у якій співголовують Міністр закордонних справ України і Державний секретар США. КСП координує діяльність шести міжгалузевих механізмів, до компетенції яких віднесено питання політичного діалогу і верховенства права, нерозповсюдження та експортного контролю, енергетичної і ядерної безпеки, науки і технологій, торгівлі й інвестицій, а також оборони. Діалог у торговельно-економічній сфері інституційно організований у формі двосторонньої Ради з питань торгівлі і інвестицій.

Торговельно-економічне співробітництво. У 2013 р. загальний товарообіг між Україною та США склав 2752,8 млн. дол. Дефіцит балансу двосторонньої торгівлі становив 814,8 млн. дол. При цьому відбулось падіння експорту українських товарів до США на 20,8%, що на кінець листопада 2013 р. становило 969 млн. дол. Водночас, імпорт американської продукції в Україну зріс на 3,5% (або на 60,7 млн. дол.) та склав 1783,8 млн. дол. Питому вагу українського експорту складають такі товарні групи: № 28 (продукти неорганічної хімії), № 72 (чавун та сталь), № 73 (вироби з чавуну та сталі) та № 27 (енергетичні матеріали). За обсягом прямих інвестицій, залучених в економіку України, США посідають дванадцяте місце. Станом на 01.10.2013 р. в економіку України залучено 985,8 млн. дол. американських інвестицій, що складало 1,7% усіх ПІІ.

Президент США Б. Обама, інші політичні діячі активно підтримали Україну в її боротьбі за державний суверенітет, незалежність і територіальну цілісність. Саме США розпочали кампанію уведення політичних та економічних санкцій щодо Росії, яка веде неоголошену війну проти суверенної держави України (2014 р.). Саме США розпочали діалог з російським керівництвом з метою мирного розв'язання проблеми і виходу з кризи. Державний секретар США запевнив українську сторону, що президент Росії розуміє можливі наслідки таких дій. Це буде, на думку американської сторони, не лише порушенням усіх міжнародних законів, а й надзвичайно небезпечними діями, які призведуть до міжнародної ізоляції та посилення санкцій. Німеччина, Франція й інші країни в Європі, без сумніву, відреагують на це. Державний секретар заявив також, що Вашингтон і Київ є партнерами та стратегічними союзниками [2].

Американські санкції проти Росії поширилися на Національне управління США з аеронавтики і дослідження космічного простору (NASA) [3], хоча ця заборона не стосується експлуатації Міжнародної космічної станції (МКС). Американське аерокосмічне агентство НАСА оголосило, що припиняє співпрацю з Росією на знак протесту проти політики РФ щодо Криму. США також припинили видачу ліцензій на експорт та реекспорт військової продукції до Росії (у 2013 р. США експортували до Росії вибухові речовини і лазерні прилади загальною вартістю 1,5 млрд дол.) [4]. Президент США Обама закликав світ захистити Україну [5].

Отже, партнерство України із Сполученими Штатами Америки українська сторона розцінює як стратегічне і упевнюється в тому, що подібну позицію обіймають і Сполучені Штати.

Література

1. США применили новые санкции против России. 12.09.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business.ua/articles/companies/SShA_primenili_novye_sankcii_protiv_Rossii-74809/.
2. Керрі упевнений, що Росія не вторгнеться в Україну. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/945254-kerri-ne-virit-scho-rosiya-vtorgnetsya-v-ukrajinu.html>.
3. США официально ввели новые санкции против России 12.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nr2.com.ua/News/economy_and_business/SSHA-oficialno-vveli-novye-sankcii-protiv-Rossii-79906.html
4. Американське космічне агентство NASA припинило співпрацю з Росією. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/198943.html/>.
5. Обама призвал мир защитить Украину и побороть «Исламское государство». 25.09.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gordonua.com/news/worldnews/Obama-prizval-mir-zashchitit-Ukrainu-i-poborot-Islamskoe-gosudarstvo-42917.html/>.

Lyudmyla Chekalenko, Doctor of Political Science, professor, Diplomatic Academy of Ukraine under the Ministry of foreign Affairs of Ukraine.

UKRAINE-USA: DILEMMA OF STRATEGIC PARTNERSHIP

Abstract. *The article is devoted to the complex US-Ukraine bilateral relations in light of the fact that cooperation with the United States is the determining factor to preserve the sovereignty of Ukraine, sustainable global and regional situation and the progressive development of Ukraine.*

It's noted in publication that after the establishment of diplomatic relations between the two countries after the fall of the Soviet Union, their contacts evolved differently, sometimes contradictorily, but always progressive. The Official visit of President of Ukraine to the United States in the May of 1992 promoted the establishment of Ukrainian-American relations, as the researcher claims. That was, properly, the beginning of the formation of legal framework of cooperation.

The author reflects on the cause's questions about situational US attitude to Ukraine in the recent past, about the origins of the strategic partnership, the US support of our country in the recent confrontation with Russian Federation. It is emphasized certain crisis tendencies in relations that, in spite of intensive bilateral contacts during 1992, revealed the lack of understanding in the US of new political realities that have emerged in Europe after the collapse of the Soviet Union. The researcher notes that Ukrainian side considers Ukraine-US partnership as strategic both in the past and today and hopes to watch the same understanding from the side of its strategic geopolitical partners.

Key words: *US-Ukraine bilateral relations, origins of the strategic partnership, the confrontation with Russia.*